

Otfried Preussler

KRABAT

KRABAT

Otfried Preussler

KRABAT

Preložila Eva Budjačová

IKAR

Otfried Preussler
KRABAT

© 2021 Thienemann in Thienemann-Esslinger Verlag GmbH, Stuttgart
Translation © 2024 by Eva Budjačová
Slovak edition © 2024 by IKAR, a.s.

Všetky práva sú vyhradené. Nižaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať, ukladať do informačných systémov ani prenášať v akejkoľvek podobe či akýmkoľvek spôsobom – elektronicky, mechanicky, fotokopírovaním, nahrávaním alebo inak – bez predchádzajúceho písomného súhlasu vlastníka autorských práv.

ISBN 978-80-551-9778-4

Román Otfrieda Preusslera, časovo zasadený do obdobia
po konci tridsaťročnej vojny v polovici 17. storočia,
čerpá námet zo starých srbských povestí, ktoré dielo
formovali rovnako ako historické súvislosti
a jazykové normy platné v čase jeho vzniku.
Prvýkrát vyšiel v roku 1971 vo vydavateľstve Arena Verlag
a od roku 1981 vychádza vo vydavateľstve Thienemann.

Obsah

Prvý rok

Mlyn Na mokrine	11
Jedenásť a jeden	16
Nie je to med lízať	21
Blúdenie vo sne	26
Ten s kohútím brkom	30
Šup na bidlo!	37
Znak tajného bratstva	42
Pamätaj, ja som majster	50
Volský Blažej z Kamenca	58
Armádna muzika	65
Na pamiatku	74
Bez pastora a bez kríža	79

Druhý rok

Podľa mlynského poriadku a cechových zvyklostí ...	89
Mierná zima	95

Vivat, Augustus!	101
Vo svetle veľkonočnej sviece	108
Príbehy o Pumphuttovi	115
Konský trh	122
Víno a voda	130
Súboj kohútov	139
Na konci radu	146

Tretí rok

Maurský kráľ	155
Ako sa lieta na krídlach	161
Pokusy o útek	167
Sneh na osive	172
Ja som Krabat	178
Duchom neprítomný	184
Prekvapenia	191
Ťažká práca	197
Sultánov orol	204
Prstenec vlasov	212
Ponuka	219
Medzi sviatkami	225

Ako sa niekto dostane do Čierneho mlyna a ako z neho unikne (doslov)	233

PRVÝ
ROK

Mlyn Na mokrine

Bolo to medzi Novým rokom a Troma kráľmi. Štrnásťročný Krabat sa dal dokopy s dvoma ďalšími dolnolužickým žobravými chlapcami a napriek zákazu jeho najosvietenejšej milosti saského kurfirsta túlať sa a žobrať na jeho pozemkoch pod hrozbou trestu (sudcovia a iní úradníci však našťastie vedeli prižmúriť oko) chodili ako Traja králi z dediny do dediny v okolí Vojerca: na čiapkach slamené vence ako kráľovské koruny a jeden z nich, malý smejko Loboš z Mučova, bol za maurského kráľa a každé ráno sa natieral sadzou z pece. Hrdo pred nimi nosil betlehenskú hviezdu, ktorú Krabat klincom pribil na palicu.

Keď prišli na nejaký gazdovský dvor, postrčili Loboša medzi seba a zaspievali *Hosanna Synovi Dávidovmu!*, vlastne Krabat len mlčky hýbal perami, lebo práve mutoval. Zato druhé dve výsosť spievali o to hlasnejšie, čím sa hlasy vyrovnali.

Na mnohých gazdovstvách zabili na Nový rok prasiatko a kráľov z Východu štedro obdarovali klobáskami i slaninkou. Inde zasa dostali jabĺčka, orechy a sušené slivky, občas medový chlebíček a fánky, anízové koláčiky či škoricové hviezdy. „Dobrý začiatok roka,“ pochvaľoval si Loboš na tretí deň večer, „kiežby

nám to vydržalo až do Silvestra!“ Druhé dve veličenstvá vážne prikývli a vzdychli si: „Nedbáme – nech je tak!“

Nasledujúcu noc prespali v senníku pri kováčskej dielni v Hoznici. Tam sa Krabatovi prvý raz prisnil zvláštny sen.

Jedenásť krkavcov sedelo na bidle a dťvalo sa naňho. Videl, že na ľavom konci je jedno miesto voľné. Zrazu začul hlas. Chrapľavý, akoby prichádzal zhora, odkiaľsi zďaleka a oslovil ho menom. Neodvážil sa odpovedať. „Krabat!“ zaznelo druhý – ba aj tretí raz: „Krabat!“ Potom sa mu hlas privoravel: „Príď do mlyna v Čiernom Chlmcí, neobanuješ!“ Nato krkavce zleteli z hrady a zaškriekali: „Počúvni majstrov hlas, počúvni ho!“

To Krabata zobudilo. Čo všetko sa človeku neprisní! pomyslel si, prevrátil sa na druhý bok a opäť zaspal. Na druhý deň sa so svojimi druhmi pobral ďalej a pri spomienke na krkavce sa zasmial.

Lenže na ďalšiu noc sa sen zopakoval. Hlas ho opäť oslovil po mene a krkavce zasa zaškriekali: „Počúvni ho!“ Krabat sa nad tým musel zamyslieť. Ráno sa spýtal sedliaka, u ktorého nocovali, či nepozná dedinu menom Čierny Chlmeč alebo tak dajako.

Sedliak si spomenul, že ten názov už počul. „Čierny Chlmeč...“ premýšľal nahlas. „Áno – vo Vojereckom lese, pri ceste do Lipy sa nachádza dedina s takým menom.“

Na ďalší deň nocovali Traja kráľi v Parcove. Aj tu sa Krabatovi prisnili krkavce a hlas, ktorý akoby prichádzal zhora. Všetko presne tak ako pri prvom a druhom raze. Rozhodol sa teda, že ho poslúchne. Za svitania, kým jeho druhovia ešte spali, sa vykradol zo stodoly. Pri bráne stretol slúžku, čo šla k studni. „Po zdrav odo mňa tých dvoch,“ poprosil ju, „ja už musím ísť.“

Krabat sa vypytoval po dedinách. Vietor mu fúkal do očí sneh, nútil ho po pár krokoch zastať a pretrieť si ich. Vo Vojeveckom lese sa stratil, takmer dve hodiny mu trvalo, kým opäť našiel cestu do Lipy, takže do cieľa dorazil až navečer.

Čierny Chlmeč sa ničím nelíšil od ostatných kopaničiarskych dedín. Domy so stodolami za chrbtom roztrúsené v hlbokom snehu po oboch stranách cesty, stužky dymu nad strechami príbytkov, para stúpajúca z hnojísk, bučanie dobytku. Na kačacom rybníčku sa za hlasného výskotu korčuľovali deti.

Márne sa však obzeral a hľadal mlyn. Po ceste sa blížil starý muž s otiepkou raždia, spýtal sa ho.

„V dedine mlyn nemáme,“ dozvedel sa.

„A niekde v okolí?“

„Ak máš na mysli ten...“ Starec palcom ukázal ponad plece za seba. „Jeden je tamto na mokrine, pri Čiernej vode. Lenže...“ Zarazil sa, akoby už prezradil viac, než chcel.

Krabat sa mu poďakoval a zvrchol sa smerom, ktorý starec naznačil. O pár minút ho ktosi poľahal za rukáv. Obzrel sa. Bol to onen muž s raždím.

„Čo je?“ nechápal Krabat.

Starec pristúpil bližšie a celý vystrašený zašepkal: „Varujem ťa, chlapče. Vyhýbaj sa mokrine aj mlynu pri Čiernej vode, nie je tam bezpečne...“

Chlapec chvíľu váhal, potom však nechal starca tak a pobral sa svojou cestou, preč z dediny.

Rýchlo sa stmievalo, musel si dávať pozor, aby nezišiel z cesty. Oziabalo ho. Keď otočil hlavu, videl, ako sa tam, odkiaľ išiel, rozsvetujú svetlá: jedno tu, jedno tam.

Nebolo by múdrejšie vrátiť sa?

„Ale čo,“ zamrmal si pre seba Krabat a vyhrnul si golier. „Veď nie som malý fagan. Za pozretie nič nedám.“

V lese Krabat chvíľu tápal ako slepý v hmle, ale potom narazil na čistinku. Práve chcel vyjsť spomedzi stromov, keď sa roztrhli oblaky, vykukol mesiac a všetko zrazu zalialo studené svetlo.

Vtedy zazrel mlyn.

Stál pred ním, prikrčený v snehu, tmavý, hrozivý, veľké zlé zviera číhajúce na svoju korisť.

Nikto ma tam nenúti ísť, pomyslel si Krabat. Potom si vynadal do zbabelcov, pozbieral odvalu a vystúpil z tieňa lesa na voľné priestranstvo. Odvážne prišiel k mlynu, dvere však boli zatvorené. Zaklopal.

Zaklopal raz, dvakrát: vnútri sa nič nehýbalo. Neozval sa pes, nezavýzgal schod, nezaštrngali kľúče – nič. Krabat zaklopal tretí raz, až ho zaboľeli hánky.

V mlyne naďalej vládlo ticho. Skusmo stlačil kľučku: dvere sa otvorili, neboli zahasprované. Vošiel teda.

Privítalo ho hrobové ticho a tma ako v rohu. Lenže vzadu, na konci chodby, sa mihlo slabé svetielko. Len záblesk záblesku.

Kde je svetlo, budú aj ľudia, pomyslel si Krabat. Habkajúc rukami vystretými pred seba postupoval ďalej. Svetlo prenikalo cez škáru vo dverách, videl, že sa blíži. Po špičkách sa prikradol ku škáre a nazrel dnu.

Uvidel čiernu komoru osvetlenú jedinou sviečkou. Červenou, prilepenou na lebku, čo stála na stole uprostred miestnosti.

Za stolom sedel mohutný muž v čiernom, v tvári bledý ako krieda. Ľavé oko mu prekryvala čierna páska. Na stole pred ním ležala hrubá kniha v koženej väzbe zavesená na reťazi, čítal ju.

Zrazu zdvihol hlavu a pohľad namieril na Krabata, akoby ho videl cez škáru vo dverách. Ten pohľad sa chlapcovi zavrútal až do špiku kostí. Začalo ho svrbieť oko, vystúpili mu doň slzy, obraz v komore sa rozostřil.

Krabat si ho súchal, keď si zrazu uvedomil, že mu na pleci odzadu spočinula ruka studená ako ľad, ten chlad cítil aj cez košeľu a kabát. Súčasne začul, ako ktosi zachrípnutým hlasom po lužickosrbsky vraví: „Takže si prišiel!“

Chlapec sa strhol, spoznal ten hlas. Keď sa zvrútol, stál tvárou v tvár mužovi – tomu s okom prekrytým páskou.

Kde sa tu vzal? Cez dvere rozhodne nevošiel.

Muž držal v ruke sviečku. Mlčky si Krabata obzeral, potom vystrčil bradu a riekol: „Som tu majster. Môžeš sa stať mojím učňom, jedného potrebujem. Chceš?“

„Chcem,“ počul Krabat, ako odpovedá. Nespoznával svoj hlas, akoby ani nebol jeho.

„A čo ťa mám naučiť? Mlynárske remeslo alebo aj to ostatné?“ zaujímal sa majster.

„Aj to ostatné,“ odvetil Krabat.

Mlynár k nemu vystrel ľavicu. „Ruku na to!“

Len čo si tľapli, v dome čosi duto zabuchotalo a zarachotilo. Zvuky akoby vychádzali z hlbín zeme. Dlážka sa zachvela, steny sa roztriasli, hrady a podpery rozvibrovali.

Krabat skrúkol, chcel utiecť: preč, len preč stadiaľto! Lenže majster mu zastal cestu.

„Mlyn!“ zvolal do dlaní, ktoré si priložil k ústam. „Znova melie!“

Jedenásť a jeden

Majster naznačil Krabatovi, aby ho nasledoval. Na strmom drevenom schodisku do podkrovia, kde spávali jeho pomocníci, chlapcovi mlčky svietil pod nohy. Vo svetle sviečky Krabat rozoznal dvanásť nízkych priční so slamníkmi, šesť na jednej strane, šesť na druhej. Vedľa každej stála skrinka a stolček zo smrekového dreva. Na slamníkoch ležali zhúžvané deky, medzi posteľami sa váľalo zopár prevrhnutých stolčekov, košiel a kde-tu aj onúc.

Akoby niekto pomocníkov náhle vyduril z postele do práce.

Jedno jediné lôžko bolo nedotknuté, majster ukázal na šaty zložené pri nohách postele. „Tvoje veci!“ Potom sa zvrtol a odišiel, svetlo vzal so sebou.

Krabat sa ocitol sám v hustej tme. Pomaly sa začal vyzliekať. Keď si z hlavy sťahoval čiapku, brušká prstov sa dotkli slamenej koruny. Ach áno, ešte včera bol jedným z Troch kráľov – ako je to len dávno.

Hukot a dunenie mlyna bolo počuť aj v podkroví. Chlapec bol našťastie na smrť ukonaný. Usnul, len čo si ľahol na slamník. Spal ako zarezaný, spal a spal – až kým ho nezobudil lúč svetla.

Krabat sa posadil a stuhol od ľaku.

Pri posteli stálo jedenásť bielych postáv. Hľadeli naňho vo svetle lampy, akú používajú v stajniach. Jedenásť bielych postáv s bielymi tvármi a bielymi rukami.

„Kto ste?“ zahabkal vystrašene.

„Sme to, čím onedlho budeš aj ty,“ odvetilo jedno strašidlo.

„Neublížime ti však,“ dodalo druhé. „Sme mlynárovi pomocníci.“

„Jedenásti?“

„A ty dvanásty. Ako sa voláš?“

„Krabat. A ty?“

„Ja som Tonda, starší tovariš. Toto je Michal, tamten Merten a tento tu Juro...“ Tonda rad-radom odriekal mená, potom sa rozhodol, že je toho naraz dosť. „Pospí si ešte, Krabat, v tomto mlyne sa ti sily zídu.“

Tovariši sa uložili, každý na svoju pričnu, posledný sfúkol lampáš – dobrú noc – a vzápätí už odfukovali.

Na raňajky sa mlynárovi pomocníci zišli v čeladníku. Všetci dvanásti sedeli za dlhým dreveným stolom s troma miskami omastených ovsených krúp, jednou pre štyroch. Hladný Krabat jedol ako divý. Ak obed a večera budú rovnako chutné ako raňajky, čaká ho v mlyne dobrý život.

Starší tovariš Tonda bol urastený mládenec s hustými sivými vlasmi, hoci podľa tváre nemohol mať ani tridsať rokov. Vyžaroval obrovskú vážnosť, presnejšie jeho oči. Krabat mu dôveroval od prvého dňa. Získal si ho pokojom a priateľským tónom, akým sa s ním zhováral.

„Dúfam, že sme ťa v noci príliš nevystrašili,“ privravel sa Tonda chlapcovi.

„Ani nie,“ zahabkal Krabat.

Keď si strašidlá obzrel za denného svetla, videl len mláden-
cov, akých sú tisíce. Všetci jedenásti hovorili po lužickosrbsky
a boli od neho o niekoľko rokov starší. V ich pohľadoch akoby
zazrel súcit. Zarazil sa, no ďalej o tom nepremýšľal.

Hútal skôr nad šatami, ktoré našiel konča prične. Boli síce no-
sené, no sadli mu ako uliate. Spýtal sa mládenčov, odkiaľ tie veci
sú a komu predtým patrili, no len čo otázku vyslovil, tovariši
položili lyžice a smutne sa naňho zahľadeli.

„Povedal som dáku hlúposť?“ nerozumel Krabat.

„Ale kdeže,“ upokojoval ho Tonda. „Tie veci... sú po tvojom
predchodcovi.“

„A?“ vyzvedal Krabat. „Prečo odišiel? Už sa mu skončili uč-
ňovské roky?“

„Áno – už sa mu skončili,“ pritakal Tonda.

V tej chvíli sa rozleteli dvere. Vošiel nahnevany majster, tova-
riši sa prihrbili. „Netrkocte toľko!“ vybuchol a s jedným okom
namiereným na Krabata tvrdo dodal: „Kto sa veľa pýta, veľa sa
dozvie. Zopakuj to!“

Krabat zajachtal: „Kto sa veľa pýta, veľa sa dozvie...“

„Poriadne si to zapíš za uši!“

Majster vyšiel z čeladníka sprevádzaný poriadnym buchnu-
tím dverí.

Mládeneci sa opäť pustili do jedla, ale Krabata zrazu prešla
chuť. Bezradne civel na stôl, nikto si ho nevšímal. Alebo áno?

Keď zdvihol oči, Tonda sa naňho pozrel a kývol hlavou – hoci
takmer nebadateľne, no chlapec gesto s vďakou prijal. Cítil, že
priateľ sa mu tu zide.

Po raňajkách sa mlynárski tovariši pobrali do práce. Krabat vyšiel z čeladníka spolu s ostatnými. Na chodbe ho čakal majster. Kývol naňho rukou a prikázal: „Poď so mnou!“ Krabat vyšiel s mlynárom von. Svietilo slnko, nefúkal vietor a prituhovalo. Stromy obielila inovať.

Majster ho odviedol za mlyn, k zadnému vchodu. Otvoril dvere. Spoločne vošli do mlynice, miestnosti s nízkym stropom a dvoma maličkými okienkami zaprášenými od múky. Múčny prach pokrýval aj dlážku, steny a na hrúbku prsta aj dubové vahadlo zavesené na strope, čo používali na váženie.

„Vymeť to tu!“ vyštekol mlynár. Ukázal na metlu pri dverách a zanechajúc chlapca osamote odišiel.

Krabat sa pustil do práce. Stačilo pár pohybov metlou a ocitol sa v hustom oblaku múčneho prachu.

Takto to nepôjde, pomyslel si. Kým sa dostanem dozadu, vpredu už bude zasa všetko zaprášené. Otvorím okno...

Okná boli zvonka zaklincované, dvere zahasprované. Mohol nimi mykať a búšiť do nich päťami, koľko len chcel. Márne. Bol uväznený.

Krabat sa začal potiť. Múka mu pozliepala vlasy aj riasy, štekľila ho v nose a škriabala v hrdle. Cítil sa ako v nekonečnom zlom sne: múčny prach a znova múčny prach v hustých oblakoch ako hmla, ako snehová metelica.

Sťažka dýchal. Oprel si čelo o vahadlo a zatmelo sa mu pred očami. Má sa vzdať?

Lenže čo by mu povedal majster, keby metlu jednoducho odložil? Krabat si to nechcel uňho pokaziť, najmä aby neprišiel o dobré jedlo. Prinútil sa teda zametať ďalej: spredu dozadu, dozadu dopredu, dookola celé hodiny.

Prešla celá večnosť, kým konečne ktosi prišiel a otvoril dvere.
Tonda.

„Poď!“ zavolal naňho. „Obed!“

Chlapcovi nebolo treba dvakrát vravieť. Kýchajúc a lapajúc vzduch sa vypotácal von. Starší tovariš nazrel do mlynice a mávol rukou. „Nič si z toho nerob, Krabat, na začiatku sú na tom všetci rovnako.“

Zamrmal zopár nezrozumiteľných slov a prstom napísal čosi do vzduchu. Prach v mlynici sa odrazu zodvihol, akoby dnu cez všetky otvory a škáry zadul vietor. Zoskupený do bielej stuhy vyletel von dverami, preletel Krabatovi ponad hlavu a zamieril do lesa.

Mlynica bola vymetená. Čistulinká, bez jediného zrnka prachu. Chlapcovi sa od prekvapenia rozšírili oči.

„Ako si to spravil?“ vyzvedal.

Tonda neodpovedal, len ho posúril: „Poďme, lebo nám vychladne polievka.“